

„KNIHA, O KTOREJ VŠETCI HOVORIA.“

The New York Times

Theo z Goldenu

ikar

Allen Levi

Theo z Goldenu

Allen Levi

Theo z Goldenu

Preložil Matúš Kyčina

IKAR

Allen Levi
Theo z Goldenu

Allen Levi
THEO OF GOLDEN

Copyright © 2023 by Allen Levi
Translation © 2026 by Matúš Kyčina
Slovak edition © 2026 by IKAR, a.s.

ISBN 978-80-575-1041-3

Cubby Culbertsonovi,

symbolicky, že sme dlhé roky priatelia,
a tiež – len medzi nami – drobné pripomenutie toho,
ako si sa dušoval, že kúpiš sto kusov,
ak Ti venujem knihu.
Karta alebo hotovosť?

*Ellenina krivá svätožiara
Topánočky Lamishy W., ktoré dostala na Vianoce
Bobbova fľaštička od liekov
Pierko z neexistujúcej sojky
Októbrová obloha nad riekou Oxbow
Pobrežie Biscopa
Toho roku sa v Goldene urodilo neúrekom modrej.*

z brožúrky k výstave v Galérii Zila

Prológ

Theo bol v Goldene iba rok, presnejšie od jari do jari. Prišiel krátko pred Veľkou nocou, štvrť Boughery a mestská promenáda sa práve zmenili na kvitnúce more okrasných stromov a azaliiek. S hrubou vrstvou peľu svet získal citrónovú patinu.

Jeho priatelia a známi si čoskoro všimli, že rád chodieval k rieke. V detstve naňho zapôsobila rieka Douro, neskôr v dospelosti Seina a na sklonku života Hudson, no poznal aj mnoho iných riek a riečok po celom svete, akoby ho k tokom vábil vrozený inštinkt. Možno to súviselo s tým, že vyrastal v národe moreplavcov a každému synovi Portugalska koluje v žilách kvapka Magalhãesovej krvi.

Preto asi nie je prekvapujúce, že v Goldene sa usadil blízko rieky Oxbow. Zo západného okna svojho bytu na treťom poschodí ju mal celý deň ako na dlani a údajne ju aj počul. Prinajmenšom to tvrdil. Popravde by rieku našiel asi aj so zatvorenými očami, tak intenzívne vnímal, ako tečie a nezadržateľne smeruje na juh do zálivu, aby sa po strastiplnej ceste konečne zvitála s morom.

Rok nie je ktovieako dlhý čas. V jeho prípade to však stačilo, aby ako prúd strhol ostatných. Ostatní – Asher, Tony, Ellen, Basil – si to možno ani neuvedomovali, no aj ich napokon strhol vír menom Theo.

Jeden prítok.

Druhý prítok.

A zrazu je z toho masa na ceste do oceánu.

Späťne by na adresu starého Portugalčana s jedinečným prízvukom a nenápadným úsmevom na perách všetci svorne prisahali, ako kedysi učenici na margo svojho majstra: „Či nehorelo naše srdce?“

1. kapitola

Prvý deň v Goldene sa Theo zobudil skoro. Roztiahol závesy na okne hotelovej izby a zadíval sa na južanský úsvit. Do mesta pricestoval včera popoludní zo zasneženého New Yorku, kde ešte s oneskorením hodným večerných správ vyčíňala zima. Do Atlanty priletel (súkromným) lietadlom a na juh do Goldeny pokračoval autom (limuzínou so šoférom). Znenazdajky sa ocitol v rozkvitnutom svete plnom farieb a príjemných teplôt.

V noci sa výborne vyspal a teraz postával pár centimetrov od okna. Zhlboka dýchal, akoby dúfal, že čosi zo sviežosti rána prejde sklom. Prvé dotyky jari v ňom od malička vyvolávali pocit úžasu.

Na západ sa tiahli široké meandre rieky Oxbow. Nad hladinou sa vznášal pásik hmly.

Z tretieho poschodia rozoznal aj v riedkom rannom svetle viacero charakteristických miestnych prvkov, ktoré si v predstihu naštudoval: ulice s mačacími hlavami, historické budovy priemyselných podnikov, niekdajšie sklady bavlny, duby ešte spreď občianskej vojny.

Človeka od prírody zvedavého však tretie poschodie nemohlo uspokojiť. Prezliekol sa do pohodlného oblečenia, skontroloval sa v zrkadle, napravil si golier a šál a zhasol. Na dvere zavesil cedulku „NERUŠIŤ“ a zišiel do hotelového

vestibulu. Recepčného pozdravil ležérnym nadvihnutím šiltu a vyšiel do chladného rána. Tešil sa na prechádzku prázdnyimi ulicami pred tým, ako ich zaplavia chodci a automobily.

Okrem jednej kaviarne a malej robotníckej jedálne boli prevádzky na Obchodnej ulici zatvorené. Široký chodník mal iba pre seba.

Nešiel von s nejakým špecifickým úmyslom, nič konkrétne nehľadal. Len čo však zbadal niečo zaujímavé – a to nebol žiadny problém, lebo jeho zaujímalo všetko –, spravil si prestávku a obzeral si danú vec dovedy, kým nebol spokojný.

Napríklad si na fasáde rohovej budovy všimol zaujímavé umelecké kovanie. Automaticky si položil otázku: Kto ho vyrobil? Kedy? Za akých okolností?

O čosi neskôr ho zaujala štruktúra tehlovej steny na starej, no dobre zachovanej budove, kde teraz sídlilo študijné oddelenie miestnej vysokej školy.

Inde zase narazil na pamätnú dosku, ktorá pripomínala pohnutú históriu širokého pásu pre peších, zvaného promenáda, v strede Obchodnej ulice. (Theo všade, kam z nejakého dôvodu vycestoval, čítal historické tabule. Zvládal to v piatich svetových jazykoch.)

Do oka mu padla aj moderná socha pri vstupe do zdravotnej školy.

Osobitne sa venoval vtáčikovi, ktorý k nemu priletel z lavičky pri chodníku a žobronil o omrvinky.

Theo zastal, mierne sa naklonil s rukami za chrbtom a potichu sa malému dotieravcovi prihovoral: „Prepáč, kamoško, ale dnes ráno ti nič nedám. Čo keby si prišiel zajtra? Nebrbli. Teš sa, že nebývaš v New Yorku.“

Zdvihol prázdnu plechovku od piva a hodil ju do najbližšieho koša.

Potom vytiahol z vrecka malú lupu a pozorne preskúmal fialovú azalku.

Takto pokračoval dlho.

V dôsledku týchto a podobných zastavení sa jeho prechádzka ešte viac natiahla. Nezdolal ešte ani dva bloky a ranná premávka sa zahustila, chodníky zaplavili študenti a upachtení zamestnanci a prázdne parkovacie miesta po oboch stranách promenády sa rýchlo plnili autami.

Jeho to netrápilo.

Theo dnes nemal žiadne termíny, pracovné stretnutia a ani iné záväzky. Užíval si bezstarostnú flexibilitu a kompletnú anonymitu. V Goldene bol iba ako turista.

Nepoznal tam jedínú živú dušu.

No... jednu možno áno.

Nemal potuchy, ako dlho sa zdrží – týždne?, mesiace? –, no v jeho prechodnom domove sa mu rýchlo zapáčilo.

Prvý dojem z Goldenu: príjemné miesto na bývanie s príhodným názvom.

2. kapitola

Theo pomaličky končil svoju rannú obchôdzku Obchodnej ulice a napokon sa vrátil ku kaviarničke, okolo ktorej už raz prešiel. Pred vchodom sa vznášala lákavá vôňa čerstvej kávy (fungovala omnoho účinnejšie ako reklama).

Na výklade pri dverách bolo zlatými písmenami na čierom podklade uvedené:

Kaviareň Kalich

Otváracie hodiny:

pondelok až štvrtok: 6.00 – 22.10

piatok a sobota: 7.00 – 23.10

nedeľa: 8.00 – 18.00

Vošiel dnu, zhlboka nasal vôňu a dôkladne sa poobzeral.

Vidina dobrej kávy zlákala dovnútra pestrú paletu zákazníkov, jedni sedeli, druhí stáli, niektorí osamote, iní v skupinkách, starí aj mladí, rôzneho pôvodu, oblečení skromne aj menej skromne.

Mladý muž na odchode s violončelom na chrbte a s téglom v ruke šikovne manévroval pomedzi stoly a zákazníkov a kde-tu utrúsil tiché „prepáčte, ospravedlňujem

sa“. Periférne zachytil, ako ho Theo sleduje, usmial sa naňho a slušne ho pozdravil. Theo prežil väčšinu života vo väčších mestách, kde sa podobné správanie považuje za čudné a neraz rovno za podozrivé, no napriek tomu rovnako slušne a s úsmevom odzdravil a potom sa už postavil do krátkeho radu pred pultom, kde sa zadávali objednávky.

Pomyslel si, že do takej kaviarne by asi chodil pravidelne, a jeho intuícia sa za ten rok, čo býval v Goldene, potvrdila.

Teraz už len dúfajme, že káva bude rovnako dobrá ako prostredie, hútal v duchu.

Prílišné nádeje si však nerobil.

Na kávu si zvykol v Európe – v Lisabone si dával *abatanado* a *café pingado*, v Madride *café con leche*, espresso v Bologni a *café noisette* v Marseille. Americké kaviarne ho však neuspokojovali a dokonca aj v New Yorku na jednu dobrú šálku pripadalo zopár nevydarených. Údajne mal príliš vysoké nároky.

Pozdravili sa s baristom, spravil objednávku, dostal nápoj a odniesol si ho k najbližšiemu stolu.

Espresso v Goldene ho príjemne prekvapilo. Uzanlivo pokýval hlavou a znalecky prevažoval nápoj na jazyku.

Popritom neprestajne skúmal priestor kaviarne a tváre zákazníkov, vnímal odtienky ich hlasov, načúval čulej vrave, všimal si nenápadné gestá, zápal mladíka za pultom, osadenstvo jednotlivých stolov.

Konečne si všimol aj umelecké diela, ktoré zdobili steny kaviarne, a okamžite ho plne zaujali.

Dohromady napočítal deväťdesiatdva diel, portrétov vyhotovených ceruzkou na bielom papieri a zarámovaných v čiernych rámoch troch rozličných rozmerov. Zjavne pochádzali od jedného umelca a v istom zmysle ako-by odrážali rôznorodé osadenstvo kaviarničky tým, že

zachytávali tváre rozmanitého veku, farby pleti, citového rozpoloženia. Visel tam portrét na portréte.

Dokonca aj od stola videl, že podobizne sú vyhotovené s nebývalým citom pre detail a s mnohými jemnými odtienkami. Niektoré pôsobili takým živým a skutočným dojmom, že človek ich vnímal takmer ako osadenstvo kaviarne a nielen ako ozdobu na stene.

Vtedy naplno zabrala starcova fantázia a začal si predstavovať, že každý z deväťdesiatich dvoch obrázkov je vlastne okno, ktorým náhodný okoloidúci nazerá dovnútra kaviarne. V noci tváre vystúpia z rámov, obsadia podnik, porozprávajú sa o tom, čo zaujímavé videli a počuli, koho zazreli, čo sa dozvedeli, a nadržanom sa krátko pred otvorením znova vrátia do svojho rámika.

Musel sa nad tou podarenou, hoci trošku uletenou predstavou pousmiať. Stávalo sa mu to často.

Theo mal priam básnickú predstavivosť.

K tomu však mal aj pozorné oko znalca a vynikajúci postreh. Zaujímal sa síce o všetko možné, no naplno sa venoval len niečomu. Portrétovanie spadalo zhodou okolností do druhej kategórie.

Najradšej by každú kresbu preskúmal osobitne a podrobne, no rozhodol sa, že počká na príhodnejší čas, keď kaviareň nebude taká preplnená.

Nateraz mu stačilo, že si chlipká dobré espresso. Theo by nikdy kávu do seba len tak neprevrátil, lebo to považoval za prejav neúcty, ba takmer až urážku schopností dobrého baristu. Dopil kávu, nasadil si čiapku so šiltom, naposledy sa rozhlíadol po kaviarni a šuchtavým krokom sa vrátil do hotela.

Neskôr popoludní, po dobrom obede a povinnom šlofíku, zašiel k rieke, poprechádzal sa po dláždenom chodníku, posedel si štvrťhodinku na slniečku a potom

znova zašiel do kaviarne. Tentoraz v nej okrem pár študentov nikoho nebolo.

Žiadny rad sa netvoril. Theo pristúpil rovno k pultu, že si objedná.

„Tak vás opäť vítam,“ usmial sa barista. „Druhýkrát v priebehu jedného dňa.“

Na Thea spravilo ohromný dojem, že si ho mladík pamätá, najmä pri spomienke na množstvo hostí, ktoré sa tam premlelo.

„Mladý muž, ráno ste mi spravili vynikajúce espresso. Úprimne vám zaň ďakujem. Ukážkové *je ne sais quoi*. Vrátil som sa po prídavok.“

Mladík sa uškrnul. V Kalichu často francúzštinu nepočul. „Ďakujem za pochvalu, pane. Dúfajme, že toto bude ešte lepšie. Ak by sa vám na ňom niečo nezdalo, určite ma upozorníte. Ja som Shep. Teší ma, pán...“

A podával mu ponad pult ruku. Starec ju natešene chytil do dlaní. „Kamaráti ma volajú Theo. Rád vás spoznávam, Shep.“

Mladíkovi neuniklo, že Theo si dáva pozor na gramatiku a hovorí s cudzím prízvukom.

„Podobne. Čo vás privádza do Goldenú?“

„Som tu pracovne, ale momentálne ma zaujímajú iba obrázky.“ Ukázal na portréty na stenách kaviarne. „Všimol som si ich už ráno, tak som sa vrátil, že si ich obzriem dôkladnejšie. Viete mi o nich niečo povedať?“

Medzitým do kaviarne vošla štvorica žien a postavila sa za Thea.

„Budem sa vám venovať, len čo obslúžim dámy. Na začiatok skúste toto, všeličo sa dozviete. Som zvedavý, čo na to poviete.“

Shep podal Theovi miestny časopis *Golden Standard*. Na obálke bol záber kaviarne, vyhotovený širokouhlým

objektívom zvaným rybie oko, ktorý zachytával všetky tri steny a väčšinu obrázkov. V strede záberu stál Shep a nejaký štíhly, mierne prešedivený muž v džínsoch, tričku a tvídovom saku. Titulok hlásal: *Umenie v kaviarni*.

Theo nalistoval príslušnú stranu a okamžite sa pustil do čítania.

Na začiatku stál bláznivý nápad. Čo keby sme skúsili...

Čo ty na to?

Čo by si povedal, kebyže...

... z Kalicha bude galéria.

Lenže presne to sa z obľúbenej prevádzky v centre mesta v uplynulých mesiacoch stalo. Kaviareň na rohu Svetelnej a Obchodnej ulice vlastní manželia Shep a Addie Carlileovci, rodáci z Goldenu.

Spoločne nadobudli neobývanú trojpodlažnú budovu v centre, ktoré po rokoch začalo znova ožívať, a temer rok trávili víkendy a všetok voľný čas renováciou priestorov na prízemí. Po dokončení stavebných prác odišli zo zamestnania – obaja pracovali v banke –, dva mesiace sa učili remeslu vo vychytenej kaviarni v Atlante a nakonci otvorili vlastný podnik, ktorý sa okamžite chytil a získava jedno vynikajúce hodnotenie za druhým. Ponuka sa sústreďuje na gurmánsku kávu a chutné sladké občerstvenie.

Kaviareň sa rýchlo stala obľúbeným miestom stretnutí. V blízkosti sa nachádza zábavné a obchodné centrum, budova okresného súdu a Vysoká škola múzických umení, takže o zákazníkov nikdy nie je núdza.

V Kalichu s istotou narazíte na známu tvár a niektoré sa teraz stali trvalou súčasťou podniku.

V blízkosti príjemnej štýlovej kaviarničky sa totiž nachádza domovský ateliér azda najznámejšieho goldenského rodáka, známeho maliara Ashera Glissena, ktorý roky vyučuje na miestnej umeleckej škole a svojho času pôsobil ako kurátor Bredlowovho centra pre súčasné umenie. Asher Glissen je aj známy ilustrátor, no preslávil sa najmä svojimi majstrovskými portrétmi.

Pán Glissen patrí od začiatku k najvernejším propagátorom nového podniku a viackrát žartovne poznamenal, že na jeho vynikajúcu kávu vynakladá značnú časť svojej dôchodkovej rezervy.

Pred rokom Carlileovci známemu umelcovi navrhli, aby u nich vystavil svoje diela. Tomu sa nápad zapáčil a okamžite sa pustil do jeho realizácie.

Shep Carlile k tomu poznamenal: „Asher nás navnádil, že má presnú predstavu, čo to bude, ale viac nám nepovedal. Ani nie o mesiac nám ukázal prvé portréty našich stálych zákazníkov. Úplne nám tým vyrazil dych. Vznikla krásna tradícia, hostia sú nadšení. Niektorí zákazníci k nám už chodia len preto, aby sa pokochali jeho obrázkami. Sme nesmierne hrdí, že Asher vystavuje u nás.“

Počet vystavených diel sa medzitým vyšplhal na deväťdesiatdva. Všetky sú na predaj a autor ich pravidelne dopĺňa.

Glissen na adresu kaviarne nešetří slovami chvály: „Z Kalicha sa stala miestna inštitúcia, miesto príjemných stretnutí. Chcel som, aby sa to odrazilo aj na vystavených portrétach. Moja mamička bola umelkyňa a často vravela, že každá tvár skrýva osobitný príbeh. Myslím, že mala pravdu. Tieto podobizne vytvorili vlastné svojské spoločenstvo, z ktorého mám nesmiernu radosť. Addie a Shep im poskytli domov.“

Glissen je častým návštevníkom kaviarne a po meste sa pohybuje s fotoaparátom, ktorým zbiera materiál na svoju prácu. Možno aj vás od susedného stola osloví, aby ste sa naňho pozreli a chvíľočku sa nehýbali, a jedného dňa sa stanete súčasťou galérie.

Medzitým sa do kaviarne neprestajne trúsili hostia, a kým Shep každému starostlivo pripravoval kávu, Theo si znova prečítal článok a potom prešiel do zadnej časti miestnosti.

Na stene tam viselo dvanásť obrázkov, po štyri v troch radoch. Asher na každom zachoval rovnakú klasickú kompozíciu s hlavou a plecami. Theo vytiahol z vrečka okuliare s drôteným rámom, nasadil si ich a s rukami za chrbtom si približne z metra dôkladne poobzeral každé dielko. Najprv sa naň zadíval v predklone ponad okuliare – mal ich na špičke nosa – a vzápätí v miernom záklone cez ne. Ani najrenomovanejší historik umenia z Louvru by tamojšie majstrovské diela neštudoval sústredenejšie a s väčším zanietením ako tento starec v kaviarni Kalich.

Potom podišiel ešte bližšie a sústredil sa na vynikajúce detaily a majstrovu prácu s ceruzkou. V tom okamihu všetko ostatné preňho prestalo existovať a vôbec nevnímal čulý ruch kaviarne.

Medzitým Shep obslúžil zákazníkov a všimol si, že Theo stojí na konci miestnosti, no schválne za ním nešiel, aby ho nerušil. Potešil sa, že starého pána diela oslovili. Zaujímal by ho však aj dôvod jeho hlbokého záujmu.

Thea v skutočnosti fascinovali predovšetkým jemné a dômyselné línie kresieb, pretože v detstve skúmal zväčšovacím sklom perie, listy a drobný hmyz z domácej vinice. Do vytrženia ho privádzali najmä pavučiny, krídla vážok a spodok hubových klobúkov. Okrem toho však zbieral aj poštové známky a prostredníctvom nich sa zoznámil s detailnými da Vinciho kresbami a náčrtmi. Od tých čias nosieval všade so sebou lupu, ktorú dostal darom od pána učiteľa, a podrobne skúmal všelijaké drobné predmety a detaily, ktoré by mu inak zostali utajené. Pre človeka ako Theo boli kresbičky v Kalichu hotovým umeleckým pokladom, hostinou, na ktorej sa pásli jeho oči.

Pred každým obrazom sa mierne sklonil, celkom akoby úctivo zdravil skutočného človeka.

Následne sa znova presunul do prednej časti kaviarne a pokračoval v inšpekcii, raz dokonca priamo ponad hlavy hostí, ktorí sedeli za stolom pri stene, no ani to ho neodradilo, iba čo sa slušne ospravedlnil.

Každá portrétovaná tvár zachytávala nejakú náladu a životný príbeh, ktorý v Theovi vzbudzoval zvedavosť.

Čo asi trápi tamtoho chlapíka?

Prečo je táto sympatická mladá žena taká ostýchavá?

Ako by som opísal výraz na tvári tamtoho dieťaťa?

Dobry Bože, ako je možné, že ich maliar tak presvedčivo zachytil?

Najväčšmi ho však zaskočilo – v istom zmysle až nepríjemne –, že o niektoré portréty asi nie je záujem a stále sa nepredali. Cenou to pritom určite nebolo. *Za toto chcú len dvacku? A za tento iba tridsať? Sú to plnohodnotné*